

І. В. Жукова,

кандидат наук з державного управління, доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4927-0610>

ЗАКОНОДАВЧІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДОЗВОЛІВ У СФЕРІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ПОЗИЦІЙ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти»

Національної академії педагогічних наук України

вул. Січових Стрільців, 52А, 04053, Київ, Україна

E-mail: irina_pravo@ukr.net

Мета статті – визначити та обґрунтувати специфіку дозволів у сфері загальної середньої освіти, виявити шляхи удосконалення процедури їх отримання. **Методи дослідження:** використані загальнотеоретичні та аналітичні методи у поєднанні із системним і комплексним підходами.

Результати: сформовано висновок, що процедура надання дозволів у сфері загальної середньої освіти в Україні концептуалізується за допомогою нормативно-правового регулювання. У той же час, обґрунтовано, що огляд виключно законодавчих підходів до стратегічного впорядкування процесів ліцензування та акредитації закладів загальної середньої освіти та освітніх програм, розроблених науково-педагогічним колективом на базі останніх, не дозволить скласти цілісної картини гіпотетичних та затребуваних змін дозвільної діяльності у зазначеній галузі. Ці висновки мають важливе значення для розробки шляхів удосконалення законодавчих характеристик дозволів у сфері загальної середньої освіти крізь призму відповідних актів законодавства. **Обговорення:** теоретико-методологічна основа вивчення процедури отримання дозволів у сфері загальної середньої освіти.

Ключові слова: дозволи у сфері загальної середньої освіти; контроль; нагляд; моніторинг; дистанційне (директивне) управління закладами загальної середньої освіти; отримання дозволів у сфері загальної середньої освіти.

Постановка проблеми та її актуальність.

Дозволи, що надаються у сфері загальної середньої освіти, відіграють засадничу роль у процесі забезпечення функціонування закладів загальної середньої освіти у межах та рамках правового поля.

Оскільки, дозволи спрямовані на забезпечення відповідності закладів загальної середньої освіти установленим вимогам щодо якості освіти, безпеки та доступності, процедура надання останніх є розгалуженою та розповсюджується на такі сфери освітньої діяльності як: ліцензування освітніх установ та, водночас, акредитація освітніх програм із метою реалізації принципу рівності та ефективності в освітньому процесі.

Враховуючи вищезазначене, у даному дослідженні, вбачаю за необхідне розглянути теоретичні положення та підходи щодо розуміння вітчизняними науковцями поняття «дозволи у сфері загальної середньої освіти» та проаналізувати законодавчі характеристики дозволів у сфері загальної середньої освіти з позицій їх удосконалення.

Окрім того, необхідним вважаю акцентувати увагу на процедурі отримання дозволів у сфері загальної середньої освіти, а, також, аналізі інституцій, що надають дозволи на здійснення освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Важливим у контексті дослідження є аналіз

тих праць, що формують теоретико-методологічну основу вивчення процедури отримання дозволів у сфері загальної середньої освіти.

Метою статті є визначити та обґрунтувати специфіку дозволів у сфері загальної середньої освіти, виявити шляхи удосконалення процедури їх отримання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальне розуміння поняття «дозволи у сфері загальної середньої освіти» міститься переважно у рамках вітчизняної доктрини. Серед українських науковців затребуваними вважаємо праці таких вчених як: Є. Литвиненко [1, с. 56-60], І. Хомишин [2, с. 191-195], В. Крушеніцький [3, с. 134-138], М. Легенький [4, с. 43] та ін. Пропоную зупинитися на огляді підходів, що запропонували останні, у контексті висвітлення ключових особливостей зазначеного поняття.

Як відмічає у власній праці Є. Литвиненко [5, с. 58-59], поняття «дозвіл у сфері загальної середньої освіти» можна розкривати крізь призму загальноправового розуміння. Дослідник пропонує визначати зазначений термін як офіційний акт органу державної влади, або органу місцевого самоврядування, що уповноважує здійснювати контроль та нагляд у сфері освітньої діяльності і надає право на здійснення діяльності, пов'язаної із організацією процесу надання освітніх послуг, стандартизацією освітнього процесу та визначенням юридичних меж діяльності закладів загальної середньої освіти.

Можу погодитися із таким твердженням лише частково, адже, на моє переконання, «дозволи у сфері загальної середньої освіти» як термін повинен включати в себе не лише теоретичні, але й практичні можливості процесу акцептування діяльності закладів загальної середньої освіти у рамках правового поля.

Враховуючи вищезазначене, доцільності набуває трактування даного терміну у ширшому значенні, проте зі збереженням структурності загальноправової площини: «дозволи у сфері загальної середньої освіти – офіційні акти органу державної влади, або органу місцевого самоврядування, уповноважених на здійснення освітньої діяльності. Останні видаються закладам за-

гальної середньої освіти на умовах здійснення контролю та нагляду за їхньою діяльністю (профільна внутрішня документація, дані щодо науково-педагогічних працівників та їх професійної кваліфікації, інформація відносно кошторису закладу загальної середньої освіти та цільового використання коштів його керівництвом). Важливою умовою їх реалізації є відповідність положенням національного законодавства у освітній сфері, зокрема, Закону України «Про освіту» № 2145-VIII та Закону України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX, а, також, Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» № 222-VIII».

Український дослідник І. Хомишин [2, с. 194], у свою чергу, пропонує виключно адміністративно-правовий підхід до класифікаційного визначення терміну «дозволи у сфері загальної середньої освіти». Так, зазначене поняття розглядається ним як акт адміністрування, що видається на загальнодержавному, або місцевому рівні, органами освітньої юрисдикції та детермінує законність освітньої діяльності в межах загальної середньої освіти.

Зазначений вище підхід, що першочергово базується на ототожненні дозволів у сфері загальної середньої освіти із адміністративною юрисдикцією та адмініструванням як процесом їхнього акцептування, визнаю, загалом, застосовним, проте за наявності певних коригувань. Серед таких, зокрема, варто виділити необхідність чіткого характеризувати безпосереднього процесу адміністрування сфери загальної середньої освіти та визначення критеріїв законності провадження діяльності закладами загальної середньої освіти.

Реалізацію складової характеризувати процесу адміністрування сфери загальної середньої освіти пропоную здійснити шляхом дефініціювання останнього не лише у форматі ототожнення даного процесу із виданням акту адміністрування, але й з визначенням цілей, що, таким чином, досягаються.

Наприклад, термінологічна конструкція «законність освітньої діяльності в межах загальної середньої освіти» підлягає деталізованішому розкриттю у такому форматі: «критерій законності освітньої діяльності, що забезпечується у про-

цесі видачі дозволу закладу загальної середньої освіти на провадження останньої діяльності уповноваженим державним органом, що представляє собою наявність в установи, що перебуває в процесі акредитації, установчих документів, відомостей про викладацький та науково-педагогічний склад, а, також, даних, що засвідчують і підтверджують планове підвищення кваліфікації відповідними працівниками».

До того ж, реалізація та покращення категорії визначення критеріїв законності провадження діяльності закладами загальної середньої освіти у рамках вдосконалення адміністративно-правового бачення поняття «дозволи у сфері загальної середньої освіти» потребує теоретизування складових частин даного процесу.

До таких критеріїв, на моє переконання, доцільно відносити: відповідність діяльності державних органів освітнім стандартам; забезпечення прозорості та підзвітності під час здійснення фахової освітньої діяльності; реалізація закладом загальної середньої освіти положень про кадровий потенціал та, найголовніше, дотримання у власній діяльності закладом загальної середньої освіти положень національного освітнього законодавства – Закону України «Про освіту» № 2145-VIII та Закону України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX.

Дослідником В. Крушеніцьким [3, с. 136] термін «дозволи у сфері загальної середньої освіти» розглядається у полі юридико-адміністративної (легіслативної) юрисдикції. Відповідно, у даному випадку, наявні посилання на положення Розділу V Закону України «Про освіту» № 2145-VIII та Розділу VI Закону України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX, де процес видачі дозволів ототожнюється із забезпеченням якості освітніх послуг. Опираючись на положення зазначених нормативно-правових актів, науковець робить висновок про можливість визначення поняття «дозвіл у сфері загальної середньої освіти» як підтвердження відповідності суб'єкта освітньої діяльності встановленим стандартам, що, в свою чергу, надає право останньому на її провадження.

Повинна погодитися із даним твердженням, одночасно відмітивши, що розуміння поняття «дозволи у сфері загальної середньої освіти»

виключно у полі нормативного регулювання має однією із власних ознак втрату регуляційної гнучкості, через що може страждати безпосередня ефективність процедури ліцензування освітніх закладів та акредитації освітніх програм для закладів загальної середньої освіти.

Із огляду на це, пропоную трансформувати запропоноване нормативне бачення терміну «дозволи у сфері загальної середньої освіти» шляхом його переведення у площину поєднання власне законодавчого (Розділу V Закону України «Про освіту» № 2145-VIII та Розділу VI Закону України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX) та теоретико-процедурного форматів врегулювання зазначеної проблематики.

Як наслідок, можу визначати термін «дозволи у сфері загальної середньої освіти» у полі юридико-адміністративної площини шляхом пошуку механізмів, за допомогою яких будуть реалізовані описані законодавчі приписи як-от: контроль та нагляд, моніторинг, дистанційне (директивне) управління закладами загальної середньої освіти тощо.

Огляд підходів до теоретичного розуміння поняття «дозволи у сфері загальної середньої освіти» пропоную завершити шляхом аналізу наукової позиції М. Легенького [4, с. 37], котрим було виокремлено аспекти спрямування та координації сфери освіти в Україні, включно із загальною середньою освітою шляхом їх адміністрування у ліцензійно-правовій юрисдикції.

За вищенаведеним дефініціюванням терміну «дозволи у сфері загальної середньої освіти» у ліцензійно-правовому вимірі, останні необхідно розглядати крізь призму надання різних видів погоджень (власне ліцензії, або процедури акредитації), котрі компетентні органи видають закладу загальної середньої освіти як результат перевірки права останнього на здійснення освітньої діяльності. Такі дії, також, можуть стосуватися процесу створення, реорганізації, чи функціонування, закладів загальної середньої освіти [4, с. 37-38].

Вищезазначений ліцензійно-правовий підхід до розуміння поняття «дозволи у сфері загальної середньої освіти» дозволяє говорити про необхідність його доопрацювання, у розрізі роз-

межування власне процедури ліцензування та акредитації.

Так, зазначене визначення пропоную доповнити такими конотаціями: «ліцензійно-правова складова поняття «дозвіл у сфері загальної середньої освіти» має власне ліцензійний складник, що включає у себе надання закладу загальної середньої освіти права на зайняття фаховою діяльністю, а, також, акредитаційну складову, що полягає в опції акредитації освітніх програм на базі закладів загальної середньої освіти». За таких умов, на мій погляд, ліцензійно-правова складова терміну «дозволи у сфері загальної середньої освіти» набула б конкретизованішого розуміння.

Процедура надання дозволів у сфері загальної середньої освіти в Україні, як можна зрозуміти із вищепрацьованого матеріалу, концептуалізується за допомогою нормативно-правового регулювання. У той же час, огляд виключно законодавчих підходів до стратегічного впорядкування процесів ліцензування та акредитації закладів загальної середньої освіти та освітніх програм, розроблених науково-педагогічним колективом на базі останніх, не дозволить скласти цілісної картини гіпотетичних та затребуваних змін дозвільної діяльності у зазначеній галузі.

Відтак, надалі пропоную зупинитися на безпосередніх наукових поглядах та пропозиціях вчених галузі адміністративного права щодо розуміння законодавчих характеристик дозволів у сфері загальної середньої освіти крізь призму відповідних актів законодавства – Закону України «Про освіту» № 2145-VIII, Закону України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX та Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» № 222-VIII.

Насамперед, мені імponує наукова позиція Є. Романенка [6, с. 3-4], який надає наукову характеристику дозволів у сфері загальної середньої освіти, порівнюючи їх із формою юридико-правового забезпечення діяльності установ у галузі освіти незалежно від рівня – включно зі сферою загальної середньої освіти.

Таке трактування виходить з того, що дозвіл у сфері загальної середньої освіти – результат перевірки (оцінки) відповідності закладу за ба-

гатьма класифікаційними критеріями як-от, наприклад, кадрові, матеріально-технічні, навчальні вимоги тощо.

Вчений також підкреслює, що за своїм призначенням надання дозволу у сфері загальної середньої освіти є складником комунікативної політики держави у всіх областях, включно з освітньою, та кореспондує підходам, що встановлені у Розділі V Закону України «Про освіту» № 2145-VIII відносно забезпечення якості освіти (пп. 1 п. 4 ст. 41 зазначеного нормативно-правового акту) [7].

Я вважаю, що дане визначення є універсальним, з точки зору його застосовності, для розуміння етимології дозвільної діяльності у сфері загальної середньої освіти – адже остання спрямована, насамперед, на встановлення знаку рівності між законодавчими приписами та процедурно-практичною реалізацією відповідних освітніх вимог та стандартів.

Висновки. Таким чином, правова парадигма розуміння терміну «дозволи у сфері загальної середньої освіти», пропорційно положень чинного законодавства України, має розгалужений формат концептуалізації, що опосередковується за факторами юридичного регулювання та адміністрування і співвідносяться як зміст та форма у галузевих та узагальнено застосовних нормативних документах.

Література

1. Литвиненко Є. Адміністративно-правове регулювання у сфері надання освітніх послуг: поняття, сутність та значення. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 4(70). С. 56-60.
2. Хомишин І. Адміністративно-правове регулювання освіти в Україні. *Право і суспільство*. 2018. № 4. С. 191-195.
3. Крушеніцький В. Державна освітня політика як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Наукові записки. Серія: Право*. 2023. № 14. С. 134-138.
4. Легенький М. Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері освіти: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07. Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2018. 43 с.

5. Литвиненко Є. Адміністративно-правове регулювання у сфері надання освітніх послуг: поняття, сутність та значення. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 4(70). С. 56-60.

6. Романенко Є. Моделі комунікативної політики держави та інструментальне забезпечення взаємодії органів державної влади та громадськості. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2014. Вип. 14. С. 9.

7. Про освіту: Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII (поточна ред. від 06.10.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

References

1. Litvinenko E. Administrativno-pravove reguljuvannja u sferi nadannja osvithnih poslug: ponjattja, sutnist ta znachennja. *Derzhava ta regiony. Serija: Pravo*. 2020. № 4(70). S. 56-60.

2. Homishin I. Administrativno-pravove reguljuvannja osvity v Ukraini. *Pravo i suspilstvo*. 2018. № 4. S. 191-195.

3. Krushenitskij V. Derzhavna osvithnja politika jak obyekt administrativno-pravovogo reguljuvannja. *Naukovi zapysky. Serija: Pravo*. 2023. № 14. S. 134-138.

4. Legenkij M. Administrativno-pravovi zasady formuvannja ta realizatsii derzhavnoi politiki u sferi osviti: avtoref. dis. na zdob. nauk stupenja d.ju.n., spec. 12.00.07. Nacionalnij universitet «Lvivska politehnika». Lviv, 2018. 43 s.

5. Litvinenko E. Administrativno-pravove reguljuvannja u sferi nadannja osvithnih poslug: ponjattja, sutnist ta znachennja. *Derzhava ta regiony. Serija: Pravo*. 2020. № 4(70). S. 56-60.

6. Romanenko E. Modeli komunikatyvnoi polityky derzhavy ta instrumentalne zabezpechennja vzaemodii organiv derzhavnoi vlady ta громадskosti. *Naukovij visnyk «Demokratychnе vryaduvannja»*. 2014. Vyp. 14. S. 9.

7. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII (potochna red. vid 06.10.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Iryna Zhukova

LEGISLATIVE CHARACTERISTICS OF PERMITS IN THE FIELD OF GENERAL SECONDARY EDUCATION FROM THE POINT OF VIEW OF THEIR IMPROVEMENT

State Institution of Higher Education «University of Education Management»
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
Sichovykh Striltsiv Str., 52A, 04053, Kyiv, Ukraine
E-mail: irina_pravo@ukr.net

The purpose of the article is to identify and substantiate the specifics of permits in the field of general secondary education, and to identify ways to improve the procedure for obtaining them. **Research methods:** general theoretical and analytical methods in combination with systemic and integrated approaches were used. **Results:** attention is paid to the issue of identification of permits in the field of general secondary education with administrative jurisdiction and administration as a process of their acceptance. It was established that the terminological construction «legality of educational activity within general secondary education is subject to a more detailed disclosure in the following format: «criterion of legality of educational activity, which is ensured in the process of issuing a permit to an institution of general secondary education to conduct the latter activity by an authorized state body, which is the presence in institution undergoing accreditation, founding documents, information on the teaching and scientific-pedagogical staff, as well as data, which certify and confirm the planned professional development of the relevant employees».

The article emphasizes the need to define the term «permits in the field of general secondary education» in the field of legal-administrative plane by searching for mechanisms by which legislative prescriptions will be implemented, such as: control and supervision, monitoring, remote (directive) management of institutions of general secondary education, etc.

The conclusion was formed that the procedure for granting permits in the field of general secondary education in Ukraine is conceptualized with the help of normative and legal regulation.

At the same time, it is well-founded that a review of exclusively legislative approaches to the strategic regulation of processes of licensing and accreditation of institutions of general secondary education and educational programs developed by a scientific and pedagogical team on the basis of the latter will not allow to draw up a complete picture of hypothetical and requested changes in licensing activities in the specified field.

These conclusions are important for the development of ways to improve the legislative characteristics of permits in the field of general secondary education through the lens of relevant legislative acts. Discussion: theoretical and methodological basis for studying the procedure for obtaining permits in the field of general secondary education.

Key words: permits in the field of general secondary education; control; supervision; monitoring; remote (directive) management of institutions of general secondary education; obtaining permits in the field of general secondary education.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2025